

MATURITNÁ OTÁZKA Z DEJEPISU Č.5

RANNOSTREDOVEKÉ ŠTÁTY Ruman

Obsah:

1.Franská ríša	3.Arabská ríša
1.1 Vznik	3.1 Vznik
1.2 Rozdelenie	3.2 Islam
1.3 Opäť jednotná ríša	3.3 Po Mohamedovej smrti
1.4 Karol Veľký	4.Kultúra ranného stredoveku
1.5 Rozpory v ríši	4.1 Vzdelanie
2.Byzantská ríša	4.2 Literatúra
2.1 Vznik	4.3 Etapy vývoja stredovekého umenia
2.2 Formovanie ríše	4.4 Románsky sloh
	4.5 Cirkev

1.FRANSKÁ RÍŠA

1.1 Vznik

Najvýznamnejší štát rannej stredovekej Európy, vznikol z 2 barbarských kmeňov. Boli to Frankovia Sálski (pôvodne osídľovali terajšie Holandsko) a Frankovia Ripuársky (sídliť na pravom brehu Rýna). V 5-tom storočí zjednotil všetkých frankov Chlodvik I. (482-511) z rodu Merovejovcov. V bitke u Soissons porazil posledného rímskeho miestodržiteľa Syagria, čím otvoril cestu ďalšiemu prieniku do Gálie. Chlodvik prijal katolícky krst. Spojenie s katolíckou cirkvou zaručovalo Frankom podporu cirkevného aparátu v Galii a pomohlo im v boji proti Vizigotom, ktorí ovládali juhozápadnú zem. Vizigótska nadvláda skončila v roku 507 a víťazných frankov vnímalo románske obyvateľstvo ako osloboditeľov.

1.2 Rozdelenie

Po Chlodvikovej smrti nastúpili na trón jeho synovia. Pri ich vláde sa ríša rozšírila o územie susedných germánskych kmeňov - Alemániu, západnú časť Durýnska, Burgundsko a Bavorsko. Princíp spoločnej vlády troch bratov viedlo rýchlo k rozdeleniu ríše na 3 časti: Neustria (centrum Paríž), Austrasia (centrum Remeš), Burgundsko (centrum Orleans). Zjednotenie všetkých troch častí dosiahlo len niekoľko panovníkov, medzi inými napr.: Dagobert I. (629-639), ktorý bojoval aj proti Samovej ríši. Vladárska moc merovejovcov vo Franskej ríši začala upadať a skutočná vláda sa postupom času začala sústreďovať do rúk majordómov (správcov kráľovského dvora). Práve preto sa tento úrad stal v 7-mom storočí dedičným.

1.3 Opäť jednotná ríša

V roku 687 spojil titul majordóma všetkých troch častí zeme Pipin II. (687-714), ktorý bol najskôr majordómom len Austrasie. Pre pápeža dobyl územie nazývané Ravenský exarchát, ktorý bol predtým súčasťou byzantskej zvrchovanosti. Týmto sa začalo dlhodobé zasahovanie Franskej ríše do udalostí na apeninskom poloostrove. Od roku 720 začali merovejovskú ríšu vážne ohrozoval výboje moslimských vojsk. Moslimovia po dobytí Hispánie prekročili Pyreneje pokračovali na sever, kde obsadili celú Akvitániu. Postup Arabov na európskom kontinente zastavil až Pipinov syn Karol Martel (714-741), ktorý porazil moslimov v bitke pri Poitiers (732). Karol Martel, tak ako jeho otec vládol ríši v hodnosti majordóma. Hoci reálnu moc vo Franskej ríši mali majordómovia, na čele ríše stáli už len formálne merovejovskí králi. Celú vec sa odvážil riešiť až Karolov syn Pipin III., zvaný Krátky (741-768). Aj on však najskôr požiadal o vyjadrenie pápeža. Vtedajší pápež Zachariáš uznal že nie je dobré ak v krajine vládne panovník bez reálnej moci, aby „prírodný poriadok nebol narušený“. Pipin Krátky donútil posledného merovejovského panovníka Childericha III. vstúpiť do kláštora a nechal sa franskými veľmožmi v Soissons korunovať. V jeho osobe nastupuje na trón nová dynastia, dynastia Karolovcov. Na trón nastupujú cirkevným pomazaním. Toto politické spojenie medzi pápežstvom a Franskou ríšou bolo dlhodobé a malo následky pre celý stredovek. Nová situácia priniesla pápežovi oporu predovšetkým proti Longobardom. Územie, ktoré Pipin Longobardom zobral, dal pápežovi ako svoj dar cirkvi. Vznikla Pipinova donácia základ cirkevného pápežského štátu.

1.4 Karol Veľký

Najvýznamnejším panovníkom ríše sa stal Karol Veľký (768-814), pri ktorého vláde dosiahol franský štát svojho najväčšieho rozmachu. V početných vojnách Karol pripojil k svojej ríši postupne Longobardiu (Lombardia), kde sa dal v roku 774 korunovať za kráľa, severnú Itáliu, Bavorsko, ktoré bolo predtým Franskej ríši odobraté. Spojil územie na východ od Bavorska (Panóniu) potom, čo porazil Avarskú ríšu v rokoch 795-796. Pre nás malo rozvrátenie Avarského kaganátu veľký význam. Znamenalo totiž oslobodenie našich predkov spod Avarskej poroby a začiatok samostatného štátneho vývoja (Nitrianske kniežactvo). Až 32-ročnú vojnu viedol proti Sasom, ktorých územie sa nachádzalo na dolnej Labe. Podmanenie Saského národa znamenalo jednu z najkrutejších stránok saských dejín, kedy tí zo saských bojovníkov, ktorí odmietli krst boli hromadne popravení. Po dobytí Saska prekročili Karlove vojská rieku Labe a zaútočili na slovanské kmene sídliače v tejto oblasti. V rokoch 805-806 bojovali Frankovia aj na území Čiech. Známe je Karlove ťaženie proti arabom, preslávené na prelome 11-teho a 12-teho storočia v „Piesni o Rolandovi“. Dňa 25. decembra na I. sviatok

vianočný prijal Karol v bazilike sv. Petra v Ríme z rúk pápeža Leva III. cisársku korunu. Stal sa tak symbolickým nástupcom rímskych cisárov, čo v očiach Európy neobyčajne pozdvihlo význam franského panovníka. Karolova korunovácia zároveň určila do budúcnosti spôsob získania cisárskej hodnosti. Od roku 800 mohol túto hodnosť v západnom kresťanstve získať len panovník, ktorí bol korunovaný pápežom v Ríme. Na prelome 8-meho a 9-teho storočia tak bola vzkriesená myšlienka obnovy impéria vyznačujúceho sa kresťanskou vierou a reprezentovaného pápežstvom a cisárstvom. Snaha, aby kresťanstvo zvíťazilo na celom pozemskom svete a tým ho zjednotilo (kresťanský univerzalizmus) však zostávala len v rovine ideálov. Veľké rozšírenie územia Franskej ríše si vyžiadalo aj reformu jej správy.

Hranice ríše boli neustále ohrozované vojenskými vpádmi zo strany jej susedov. Keďže najmä v okrajových oblastiach krajiny bolo treba udržiavať stálu vojenskú pohotovosť, boli rozdelené na špeciálne jednotky - marky. Na čele marky stál markgróf (prípadne vojvodca). Ich činnosť kontrolovali zvláštni kráľovi splnomocnenci. Za vlády Karola Veľkého prišlo k dôležitej mincovej reforme, ktorá na dlhú dobu ovplyvnila európsky peňažný systém. Karol zaviedol novú mincu, denár, na rozdiel od zlatej mince antickej razenej zo striebra. Z jednej libry striebra = 409 g sa vyrazilo 240 denárov. Denárový systém aj keď v modifikovanej podobe (znižovanie obsah striebra v minci) pretrval až do konca 13-teho storočia. Nová správa štátu si vyžadovala vychovať novú vrstvu ľudí označovanú ako štátna byrokracia. Ich úlohou bolo zvládnuť písomný styk a evidenciu. Preto Karol Veľký podporoval zakladanie škôl pri jednotlivých kláštoroch a biskupstvách. Jedna zo škôl bola dokonca priamo na kráľovskom dvore, kde vyučoval anglosaský mních Alkuin, jeden z najväčších vzdelancov svojej doby a osobný Karolov učiteľ. V ríši sa našla aj skupina vzdelancov, ktorí prepisovali antické diela. Preto sa pre dobu Karola Veľkého vžilo pomenovanie karolínska renesancia. Karol Veľký za svojej vlády podnikal množstvo vojenských výprav, preto presadzoval vojenskú povinnosť pre všetkých slobodných obyvateľov ríše. Tí sa snažili vojenskej službe vyhnuť. Mnohí sa dobrovoľne vzdávali svojho slobodného postavenia a vstupovali do lénneho stavu s niekým iným, väčším feudálom. Stávali sa ich vazalmi. Tým len upevňovali moc veľkých vlastníkov a zvyšovali ich nezávislosť od kráľa. Lénne vzťahy medzi kráľom a šľachtou sa čoraz viac uvoľňovali. Naopak kráľ sa stával závislý od šľachty lebo ju potreboval na uskutočnenie svojich zámerov. Významné postavenie nadobudli najmä grófi a biskupi ako tzv. ríšská aristokracia.

1.5 Rozpory v ríši

Prvé dôsledky výsadného postavenia šľachty sa začali prejavovať už za vlády Karolovho syna ale úplne ovládli politickú scénu až neskôr. Po Karolovi Veľkom nastúpil na trón jeho syn Ludovít Pobožný (814-840). Za jeho vlády začali prevládať silné odstredivé tendencie, pri ktorých hrozil rozpad celého štátu. Po smrti Karola sa ukázali všetky rozpory veľkosti: civilizačná odlišnosť jednotlivých území, doprevádzaná snahou okrajových krajín o osamostatnenie, túžba šľachty po ešte väčšom podiele na moci a pod...

Ku koncu Ludovítovho života sa k týmto problémom pridali aj spory dynastické, kedy sa o práva k vládnutiu začali hlásiť jeho synovia. Hoci Ludovít vydal roku 817 zákon o jednote ríše - Ordinatio Imperii (podľa neho sa mal stať panovníkom vždy najstarší syn), musel ho roku 829 aj zrušiť lebo ho sám porušil, kvôli synovi z druhého manželstva Karolovi II. Holému. Dynastické boje teda pokračovali a po Ludovítovej smrti jeho synovia definitívne rozdelili Franskú ríšu na tri časti. Uzavreli tzv. Verdunskú zmluvu (10.8.843) v ktorej si rozdelili územie nasledovne: Karol II. Holý dostal oblasti západne od Rýna (neskoršie Francúzsko), Ludovít Nemecký získal územie východne od Rýna (neskoršie Nemecko) a Porýnsko s Talianskom a s titulom cisára dostal najstarší syn Lothar I. Ich štvrtý brat Pipin Akvitánsky medzitým zomrel. Vznikli tri samostatné celky medzi ktorými však boje neprestali a Lotharov štát v nich zanikol.

2. Byzantská ríša

2.1 Vznik

Pomenovanie Byzancia pre Východorímsku ríšu je odvodené od názvu starej gréckej kolónie a významného prístavu Byzantion, ktorý oddávna kontroloval plavbu v Marmarskom mori smerom do čiernomorskej oblasti. V roku 330 ho cisár Konštantín prebudoval na nové sídelné mesto Rímskej ríše, a preto dostal názov Konštantínopol. Slovania používali názov Carihrad, keďže v ňom sídlil cisár (cár). Z Byzantskej ríše sa postupne vytvoril jedinečný civilizačný a kultúrny typ. Miešali sa tu antické, orientálne a stredoveké prvky. Prežila pád Ríma o 1000 rokov. Predstavovala dôležitú politickú mocnosť a pomáhala zachovať klasickú vzdelanosť a kresťanstvo prostredníctvom východnej (gréckej ortodoxnej cirkvi). Jej náboženské a kultúrne tradície zdedili Gréci a Slovania. Vznikla v roku 395 z východorímskej ríše.

2.2 Formovanie ríše

Na jej počiatku tu boli snahy o znovuoobnovenie Rímskej veľríše v jej pôvodnom rozsahu. Vrcholom tohto úsilia bola vláda cisára Justiniána I. (527-565), ktorému sa vpravde povedalo: „cisár, ktorý nikdy nespí.“ Chcel dosiahnuť obnovenie Rím. ríše obnovením Západorímskej ríše. Podarilo sa mu vojensky rozvrátiť ríšu Vandalov v severnej Afrike, poraziť Ostrogótov a územie Talianska a Vizigótov a časť Španielska pričleniť k Byzantskej ríši. Justiniánov taliansky miestodržiteľ sídlil v Ravenne. Ríša vtedy zahrňovala celý Balkán, Malú Áziu, Palestínu, Egypt, severné pobrežie Afriky, juhovýchodnú časť Pyrenejského poloostrova a Apeninský polostrov. Na východe znepokojovali Justiniána najmä dlhotrvajúce boje s Perziou. Hoci sa mu nakoniec podarilo uzavrieť

mier, **Byzantská ríša** bola veľmi oslabená. Justiniánovým najväčším úspechom bolo **zakotvenie reforiem**, ktoré boli základom aj pre neskoršie generácie.

Reformy:

a) centralistický štát s ústrednou, neobmedzenou mocou panovníka, **teokratický charakter vlády** (panovník je považovaný za nástupcu Krista na Zemi)

b) daňová reforma - zvýšenie doterajších daní a zaviedol aj nové dane, lebo potreboval peniaze na výboje. Z toho plynula nespokojnosť a mnohé ľudové povstania (najznámejšie je **povstanie Niká** = zvíťazil, bolo porazené roku **532**, zomrelo tam 35000 ľudí)

c) právna reforma = **Corpus iuris civilis** (súbor občianskeho práva), zvaný aj **Codex Justiniani**. Bol to písaný zákonník, zhrnul všetky právne predpisy (bezprávie otrokov a chudobných roľníkov). Stal sa základom západoeurópskeho práva.

d) odstránenie zvyškov pohanstva - roku **529** boli uzavreté všetky pohanské školy, úsilie o jednotu kresťanskej cirkvi - **zvolaný koncil** (tzv. druhý cisársky, prvý bol v roku **325** za **Konštantína**)

rozdielnosť vieroučných prúdov neodstránila ale spojená moc cirkvi a štátu - **cezarpapizmus** (neobmedzená moc cisára - hlava štátu aj cirkvi) napr. menuje a odvoláva biskupov (i patriarchu) zvoláva koncily, predsedá im. Čoskoro po **Justiniánovej** smrti nastalo obdobie dlhotrvajúcej krízy. Ríša začala strácať dobyté územia: väčšiu časť **Talianska** obsadili Longobardi pod vedením **Asparucha**, na **Balkán** **útočili slovanské kmene a bojovní**

Bulhari. Všetky výboje vyvolali krízu a v **Byzancii** došlo k občianskej vojne, dynastia bola zvrhnutá a došlo k nesmiernemu oslabeniu ríše. **Perzia** toho využila a **dobyla pre seba Egypt a Sýriu**. V roku **610** sa dostáva k moci **Herakleitos**. **Herakleitos** sám prešiel do ofenzívy a v bojoch proti Peržanom, Avarom a Slovanom obnovil moc ríše a dobyl všetko späť. V **polovici 7-meho storočia** sa však objavuje nový protivník - Arabi a **Herakleitos** opäť všetko stráca. **Herakleitovci** vládli do roku **711**. Po nich sa dostáva k moci dynastia **Sýrska (Isaurijská) 717-802**, zakladateľom tejto dynastie bol **Lev III. Sýrsky**. V rokoch **717-718** bol **Konštantínopol** obliehaný Arabmi, útok bol odrazený za pomoci Bulharov, ktorí za to získali obchodné práva. **Lev III.** zahájil **ikonoklazmus** - obrazoborectvo, spočíva v ničení starých obrazov (do tej doby uctievaných).

Malo to ekonomický charakter, **Lev** potreboval finančné prostriedky a obrazy boli bohato zdobené. Z kláštorov zriadil kasárne, skonfiškoval čiastočne majetok cirkvi. **ikonoklazmus** mal však ďaleký dopad - pápež totiž obrazoborectvo odmietol a začína roztržka medzi pápežom a Byzanciou. Pápež hľadá spojencov (Rím tiež ohrozovali **Longobardi**, ktorí **dobyli** v roku **751 Ravennu**), začal sa orientovať na **Franskú ríšu**, **Pipin III. Krátky** mu pomohol a získal za to titul kráľa. Od **polovice 9-teho storočia** vládne **Fryžská dynastia** (**Frygia** - historické územie v **Malej Ázii**) - **Michal III. Opilec** (**842-867** zavraždený), za jeho vlády k nám prišli **Cyril a Metod**. Po ňom vládla **Macedonská dynastia** (**867-1056**) založená **Basilejom I. Macedónskym**, vymrela cisárovnou **Theodorou**. **Basileos I.** (**867-886**) porazil Arabov, obnovil byzantský vplyv medzi Chorvátmi a Srbmi. Za jeho vlády bola prevedená reforma byzantského zákonodárstva a vydaný **Procheiros nomos** (právna príručka).

Ďalším významným cisárom bol **Basileos II. Bulharobijca** (**976-1025**) za jeho vlády dosahla Byzantská ríša najväčšieho rozmachu. Viedol 30 rokov vojny proti Bulharom, ktorých zničil v roku **1018** a ovládol Srbsko. Úspešne pokrstil Kyjevskú Rus v roku **988**. V roku **1054** došlo k definitívnemu rozštiepeniu kresťanskej cirkvi. **Schizma** (rozkol, rozštiepenie) bola dovŕšením celého procesu, ktorý začal v 6-tom storočí. Podnetom k novému prudkému oživeniu sporov v **9-tom storočí** bolo mocenské súperenie medzi dvoma najvyššími cirkevnými hodnosťami, pápežom **Mikulášom** a patriarchom **Fotiom**. Obaja sa snažili rozširovať sféru svojho vplyvu a ich záujmy sa stretli na **Balkáne**. Spor vyvrcholil **16.7.1054**, keď pápežský legát **kardinál Humbert vrhol na hlavný oltár chrámu sv. Sofie exomunikačnú bulu proti konštantínopolskému patriarchovi a jeho prívržencom**. Po **Basileovi II.** vládli v Byzantskej ríši **Komnénovci** (**1057-1059** a **1081-1185** v **Konštantínopole** a **1204-1461** v **Trapezunte**). Došlo k **bitke pri Mandzikerte** kde Byzancia prehrala so Seldžukmi. **Manuel I. Komnenos** (**1143-1180**) za jeho vlády znovu získané **Srbsko a Dalmácia uznali Byzantskú zvrchovanosť**. Pokúsil sa neúspešne o obnovenie **Rímskeho impéria**, v roku **1176** bol porazený Turkami pri **Myriokefalon v Malej Ázii**.

Ďalšou dynastiou boli **Angelovci** (**1185-1204**), nie veľmi úspešná dynastia, stráca Bulharsko a Srbsko a v **13. storočí** sa objavujú spory o trón, ktoré využili križiaci a v roku **1204** dobyli **Konštantínopol**. Na území **Konštantínopolu** vzniká **Latinské cisárstvo** (vytvorili ho križiaci). Vedľa neho vzniká **Nikajské cisárstvo**, ktorého vládcovia sa považovali za byzantských cisárov. **Michal VIII. Paleiologos** zničil **1261** **Latinské cisárstvo** a získal späť **Byzanciu** vrátane **Konštantínopolu**. Posledná dynastia ale nedosiahne takého rozmachu ako predtým.

Vládca **Osman** od roku **1300** začína rozširovať svoje územie na úkor **Byzancie**, nakoniec jej zostáva len **Konštantínopol** a ten je v roku **1453** dobytý **Mehmedom II. Dobyvateľom**. Padol aj posledný cisár **Konštantín XI.** = **Konštantínopol = Istanbul**.

3. Arabská Ríša

3.1 Vznik

Do **7-meho storočia** žili Arabi v postate len na **Arabskom poloostrove**. Na severe ktorého bola väčšinou púšť, nedostatok obrábateľnej pôdy a mohol sa tu praktizovať viac menej iba chov či už ovci alebo tiav. Oproti tomu na juhu boli priaznivé podmienky najmä na rozvoj obchodu. Významnú úlohu tu hrala výhodná poloha - križovatka obchodných ciest, po roku 500 námorných (Červené a Stredozemné more), od praveku

suchozemských (karavánná cesta zo Sýrie). Na poloostrove existovalo niekoľko kmeňov v čele ktorých stáli náčelníci (šajchovia) a rada starších. Tieto kmene zvädzali medzi sebou ustavičné boje. V polovici 6-teho storočia bola obchodná cesta, zvaná Hidžazská ohrozovaná Iránom a Etiópiou. To malo za príčinu, že došlo k poklesu obchodu, nastaly hospodárske problémy a z toho vyplývajúca celková hlboká kríza. Nadišla potreba spojiť kmene, čo sa podarilo pomocou nového náboženstva = Islamu (znamená v Arabčine podriadenie sa Božej vôli).

3.2 Islam

Jeho zakladateľom bol prorok Mohamed (570-632), ktorý sa považoval za nástupcu Abraháma, Mojžiša a Ježiša Krista. Pochádzal z rodu Kurajšovcov. Svojich rodákov vyzýval, aby ničili pohanské modly. Tí sa však báli, že svojím učením naruší staré sociálne štruktúry a bohatí obchodníci sa postavili proti nemu.

Roku 622 musel Mohamed so svojimi prívržencami ujsť do Mediny. Tam sa sformovalo prvé moslimské spoločenstvo = Umma. Tento rok je aj prvým rokom moslimského letopočtu. Mohamed sa postavil proti odporcom mečom, táto vojna sa označuje ako svätá vojna = Džihád proti neveriacim. V roku 630 sa mu podarilo dobyť Mekku a o dva roky na to zomrel. Mekka sa stala hlavným mesto zjednoteného teokratického arabského štátu = chalifátu.

3.3 Po Mohamedovej smrti

Po Mohamedovej smrti pokračovali v šírení islamu jeho nástupcovia, kalifovia. Začalo sa obdobie rýchleho šírenia islamu. Úrad kalifa zahŕňal úlohy politického vedenia a ochrany islamu, ktoré stanovil už Mohamed. Neplnili však funkciu náboženských vodcov, stali sa vodcami islamských štátov. Prvým kalifom sa stal Abú Bakr (573-634), ktorý sprevádzal Mohameda na Hidžre do Mediny a neskôr za neho vydal vlastnú dcéru.

Zakladateľom Arabskej ríše však bol až jeho nasledovník Omar I. (634-644), ktorý dobytím Sýrie, Palestíny, Mezopotámie, Egypta a Perzie rozšíril vplyv islamu. Presadil mnoho administratívnych reforiem ale v roku 644 ho zavraždili. Rovnaký osud stihol aj jeho nástupcu Osmana (644-656). Aj keď do roku 650 dobyl Irán, Arménsko a Gruzínsko, považuje sa za slabého panovníka dosadeného na trón len preto, že po Omarovej smrti bol najpriateľnejší pre všetkých. Po jeho smrti vypukli dynastické rozpory. Vytvorili sa dve veľké skupiny veriacich, ktoré existujú dodnes: Šiiti, ktorý uznávajú ako nástupcu Mohameda len jeho priameho potomka a Sunniti, ktorý sa pri určovaní hlavy všetkých moslimov opierajú o súhlas celej islamskej obce.

Nakoniec sa k moci dostala dynastia sunnitská Umajjovcov, prvá z dvoch veľkých dynastií, s ktorých menom je spojená arabská expanzia. Prvý panovník Muavija I. (661-680) bol pôvodne Mohamedovým dôverníkom. Aby mohol štát účinnejšie spravovať presunul centrum ríše z Mekky do Damašku. Upevnil moc a pokračoval vo výbojoch, hlavne námorných. Okrem iného však obliehal aj Carihrad, v roku 673 ovládol Cyprus a Severnú Afriku. Po ňom sa členovia jeho dynastie vylodili sa aj na Pyrenejskom poloostrove odkiaľ postupovali až na juh Francúzska kde ich zastavil až Karol Martel. Súčasne dobyli aj Západnú Indiu. Po tejto dynastii nastupuje dynastia Abbásovcov (749-1258). K najvýznamnejším panovníkom patrí Al-Mansúr (754-775). Ten podporoval obchod, remeslá a kultúru a zrovnoprávnil všetkých moslimov bez ohľadu na ich národnosť. Arabská ríša sa tak zmenila na moslimskú. V roku 762 preniesol hlavné mesto z Damašku do Bagdadu (mesto mieru). Ďalším významným panovníkom bol Hárún ar Rašid (786-809), ktorý upevnil jednotu ríše tým, že potlačil vzbury v Egypte a Jemene. Okrem iného viedol vojnu s Byzantskou ríšou. Podporoval obchod a architektúru. Rozdelil ríšu na provincie. Na čele každej stál emir, ktorý mal vo svojom rozhodovaní pomerne veľkú samostatnosť (značná moc sa sústredila aj do rúk kalifovho zástupcu - vezíra). Jeho osoba sa spomína aj v rozprávkach z Tisíc a jednej noci, kde je však silne idealizovaná.

Ani tejto dynastii sa však nepodarilo udržať jednotu tak veľkej ríše. V každom období sa prejavovali odstredivé tendencie. Mimoriadny význam však nadobudli v 10-tom storočí, keď sa z ríše ako prvý vyčlenil Córdobasky Kalifát v dnešnom Španielsku. Neskôr sa sformoval ako samostatný štát tzv. Maghrib v severnej Afrike. Osamostatnil sa aj Egypt. V 11-tom storočí do ríše vpadli seldžudskí Turci, ktorí prijali islam a Arabov si podmanili.

4. Kultúra ranného stredoveku

4.1 Vzdelanie

Kresťanské školy - v mestách, pri kláštoroch. Učiteľia boli väčšinou z radov Benediktínov

Najznámejšie školy: Monte Cassino (Taliansko), Jarrow (Veľká Británia), Lutych (Belgicko)

Za základ vzdelania boli považované tzv.: Trivium = gramatika, rétorika, logika a Kvadrivium = gramatika, aritmetika, astronómia a hudba. Vzdelanie a knihy mali veľkú cenu 1 kniha = 1 usadlosť

4.2 Literatúra

Latinsky písané legendy, životopisy, epy a kroniky - O Karolovi Veľkom, Fredegarova kronika, Kosmova kronika, germánsky epos Beowulf

4.3 Etapy vývoja stredovekého umenia

1) koniec 8. storočia - Karolínska renesancia

2) 10. storočie - Ottonská renesancia (=predrománsky sloh)

3) v 11. -13. storočí - vrcholná fáza Románskeho slohu

4.4 Románsky sloh

Architektúra

Znaky románskeho slohu - stavebný materiál - pôvodne drevo, potom prevažne kameň (veľké kusy spojované maltou), stabilné masívne kamenné stavby (slúžili aj ako ochrana v nebezpečí), silné až niekoľko metrové steny, väčšinou zvonku bez omietky, malá čleňitosť, nad vchodom bol bohato zdobený polkruhový oblúk - portál. Veľmi malé okná, často združené (2 alebo 3 vedľa seba), oddelené stípkami s polkruhovým oblúkom, kopula. Vnútrajšok stavieb bol väčšinou omietnutý, nástenné maľby a sochy, prevažne cirkevné stavby:

Rotunda - valcová stavba s kruhovým pôdorysom, kopulou a polkruhovým prístavkom pre oltár = **apsida**.

Bazilika - kostol obdĺžnikového pôdorysu s oltárom na jednej strane, vchodom na druhej strane a dvoma vežami nad ním. Vnútrajšok baziliky býva spravidla trojlodový so stĺporadím, neskôr mal pôdorys kríža.

Kláštor - súbor budov s bazilikou a apsiami

Maliarstvo

Fresky - chrámové nástenné maľby s náboženskými výjavmi z Biblie alebo historickej scény.

Schematizované postavy (napr.obraz Madony s veľkou štylizovanou svätožiarou).

Knižná maľba - farebné **iluminácie, miniatúry** v rukopisoch, **iniciály**.

Sochárstvo

Hlavice stĺpov ozdobené listami, oltáre zdobené **reliéfmi, plastikami a ornamentmi**.

Hudba

Chorál - jednohlasný spev bez doprodu nástrojov

4.5 Cirkev

Máloktorý faktor dejín stredoveku zohral tak veľkú úlohu ako cirkev a náboženstvo vôbec. **Kresťanstvo bolo formou aj rámcom myslením celej európskej stredovekej spoločnosti**. Antické kresťanstvo bolo náboženstvo miest. Jeho hlavnou oporou bola mestská chudoba a aj jeho bojovní propagátori pochádzali z radov mestskej inteligencie. Dlhو bolo iba bezvýznamnou sektou ale **v roku 313** za vlády **Konštantína Veľkého sa stalo štátnym náboženstvom ríše**. Cisárstvu vyhovoval jeho monoteizmus a aj pomerná organizovanosť kresťanských obcí. Tento prevrat priniesol so sebou zásadnú zmenu v celom postoji kresťanstva k svetu. **Z prenasledovaných sa stali prenasledovatelia** a získali podporu panovníka. Avšak žiadny panovník by nemohol vládnuť, keby chcel dodržiavať všetky kresťanské príkázania. Tento rozpor, neustále riešený, a nikdy nedoriešený, potom ovládol celý stredovek. Jediným kompromisným riešením bolo oddeliť svetskú a cirkevnú moc, čo podnietilo vznik **prvých pápežstiev**. Procesom **christianizácie** pohanských - germánskych kmeňov. Kresťanstvo bolo v tomto období veľmi prosté a primitívne. Choroby, vojny a neúrody sú prejavom Božieho hnevu, ktorý kruto trestá všetky previnenia – hriechy - voči sebe. **Z hriechov sa však možno vykúpiť** pokáním, pôstom, modlitbami, almužnami alebo desiatkami. Zoznamy hriechov a sadzby za ne zaberajú celé dlhé strany predpisov zvaných **penitenciály**. **Cirkev** sa v období ranného stredoveku stala skutočným **pánom nad myslením** ľudí, hoci vyžadovala viac formálnych plnení si povinností ako viery. Toto náboženstvo strachu, príkazov a zákazov však úplne zodpovedá mentalite ľudí ranného stredoveku, ovládaných strachom pramieniacim z neistoty. Neistá bola úroda na ďalší rok, neistá bola nádej na prežitie v dobe hladu a neustálych vojen. Labilná ekonomika krutosť a brutalita, charakterizujúce život v spoločnosti, **zrodili tento spôsob myslenia**.

Mená, osobnosti:

Chlodvik I.
Merovejovci
Syagria
Dagobert I.
Pipin II.
Karol Martell
Pipin III. Krátky
Pápež Zachariáš
Childerich III.
Karolovci
Karol Veľký
Pápež Lev III.
Alkuin
Ľudovít Pobožný
Karol II. Holý
Ľudovít Nemec
Lothar I.
Pipin Akvitánsky
Konštantín
Justinián I.
Asparuch
Herakleitos
Herakleitovci
dynastia Sýrska (Isaurijská)
Lev III. Sýrsky
dynastia Frýžska
Michal III. Opilec
Cyril a Metod
Macedónska dynastia
Basileos I. Macedónsky
Theodora
Basileos II. Bulharobijca
Pápež Mikuláš
Patriarcha Fotio
Kardinál Humbert
Komneovci
Manuel I. Komneos
Angelovci
Michal VIII. Paleiogos
Osman
Mehmed II. Dobyvateľ
Konštantín IX.
Mohamed
Kurajšovci
Abrahám
Ježiš Kristus
Mojžiš
Abú Bakr
Omar I.
Umajjovci
Muavija I.
Abbásovci
Al-Mansúr
Hárun ar Rašíd

Dátumy a časové údaje

313 – Kresťanstvo štátne náboženstvo
482-511-vláda Chlodvika I.
507-koniec Vizigótskej nadvlády v juhozápadnej románskej zemi
629-639-vláda Dagoberta I.

687-Pipin II. spojil titul majordóma všetkých troch častí Franskej ríše
687-714-Pipin II. majordómom
720-merovejovskú ríšu začali ohrozovať výboje moslimských vojsk
714-741-Karol Martell majordómom
732-bitka pri Poitiers
741-768-Pipin III. Krátky majordómom
768-814-vláda Karola Veľkého
774-Karol Veľký sa dal v Longobardii korunovať za kráľa
795-796-Karol Veľký porazil Avarskú ríšu
805-806-boj Frankov na území Čiech
800-od tohto roku mohol hodnosť cisára získať panovník len korunováciou pápeža
8/9 stor.-obrozená myšlienka kresťanského univerzalizmu
koniec 13. stor.-koniec používania denárového systému
814-840-vláda Ľudovíta Pobožného
817-zákon o jednote ríše=Ordinatio Imperii
829-zrušenie Ordinatio Imperii
10.8.843-Verdunská zmluva
330-Konštantín prebudoval Byzantion na nové sídelné mesto Rímskej ríše
395-vznik Byzantskej ríše z Východorímskej ríše
527-565-vláda Justiniána I.
532-povstanie Niká
529-zvolaný 2. cisársky koncil,zatváranie pohanských škôl
325-prvý cisársky koncil
610-k moci sa v Byzantskej ríši dostáva Herakleitos
polovica 7. storočia- Arabi ako protivníci Byzantskej ríše
711-koniec vlády Herakleitovcov
717-802-vláda dynastie Sýrskej
717-718-Konštantínopol obliehaní Arabmi
751-Longobardi dobyli Ravennu
polovica 9. storočia-vláda dynastie Frýžskej
842-867-vláda Michala III. Opilca
867-1056-dynastia Macedónska
867-886-vláda Basilea I.
976-1025-Basileos II.
1018-Basileos II. zničil Bulharov a privlastnil si Srbsko
988-Basileos II. pokrstil Kyjevskú Rus
1054-definitívne rozštiepenie kresťanskej cirkvi=Schizma
16.7.1054-kardinál Humbert uvrhol na hlavný oltár chrámu sv.Sofie exkomunikačnú bulu
1057-1059-vláda Komneovcov v Konštantínopole
1081-1185-vláda Komneovcov v Konštantínopole
1204-1461-vláda Komneovcov v Trapezunte
1143-1180-Manuel I. Komneos
1176-Byzancia porazená Turkami v bitke pri Myriokefalon
1185-1204-Angelovci
1204-Križiaci dobyli Konštantínopol
1261-Michal VIII. Paleiogos zničil Latinské cisárstvo
1300-od tohto roku začína Osman rozširovať Arabskú ríšu na úkor Byzantskej
1453-Konštantínopol dobytý Mehmedom II.
7. storočie-dovtedy žili Arabi len na arabskom polostrove
polovica 6. storočia Hidžazská cesta ohrozovaná Iránom a Etiópiou
570-632-život Mohameda
622-Mohamed musel ujsť s prívržencami do Mediny
630-Mohamed dobýva Mekku
573-634-Abú Bakr
634-644-Omar I.
644-Omar I. bol zavraždený
644-656-Osman kalifom
650-Osman dobyl Irán,Arménsko a Gruzínsko
661-680-Muavija I.
673-Muavija I. ovládol Cyprus a severnú Afriku

749-1258-dynastia Abbásovcov

754-775-Al-Mansúr

762-Al Mansúr preniesol sídlo hl.mesta z Damašku do Bagdadu

786-809-Hárun ar Rašíd

11.storočie –do Arabskej ríše vpadli seldžudzki Turci a Arabov si podmanili

Udalost

V 7.storoč. sa stal úrad majordóma dedičným

Od roku 720 začali Merovejovskú ríšu vážne ohrozovať nájazdy moslimských vojsk

Bitka pri Poitiers v roku 732

Oslobodenie našich predkov spod Avarskej poroby

Začiatok samostaného štátneho vývoja

32-ročná vojna proti Sasom

Poprava saských bojovníkov, ktorí odmietli krst

Karol Veľký prijal 25.12.800 cisársku korunu

Bola vzkriesená myšlienka kresťanského univerzalizmu-prelom 8. a 9. storoč.

Zákon o jednote ríše vydaný Ľudovítom Pobožným v roku 817

Verdunská zmluva-10.8.843

Justiniánove reformy

Na Balkán útočia slovanské kmene a bojovní Bulhari-po Justiniánovej smrti

V Byzancii došlo k občianskej vojne

Perzia dobyla Egypt a Sýriu

Kardinál Humbert vrhol exkomunikačnú bulu na oltár v chráme sv. Sofie

Bitka pri Mandzikerte

Dalmácia a Srbsko uznali zvrchovanosť Byzancie

Bitka pri Myriokefalón

Mohamed uteká do Mediny

Mohamed vedie Džihád

Hárun ar Rašíd potlačil vzburu v Egypte a Jemene

Hárun ar Rašíd viedol vojnu s Byzanciou

Vpád seldžudzských Turkov do arabskej ríše v polovici 11. stor.

Pojem

Majordóm

Pipinova donácia

Avarský kaganát

Pieseň o Rolandovi

Kresťanský univerzalizmus

Marka

Markgróf

Mincová reforma

Denár

Štátna byrokracia

Karolínska renesancia

Ríšska aristokracia

Ordinatio Imperi

Cisár

Teokratický charakter vlády

Corpus Iuris Civilis

Codex Justiniani

Cézaropapizmus

Ikonoklazmus

Procheiros nomos

Schizma

Hidžazská cesta

Šajchovia

Islam

Umma

Džihád

Kalif

Šiiti

Sunniti

Emir
Vezír
Maghrib
Cordóbský kalifát
Trivium
Kvadrium
Karolínska renesancia
Ottonská renesancia
Románsky sloh
Portál
Kopula
Apsida
Rotunda
Bazilika
Freska
Iluminácie
Miniatúry
Iniciály
Reliéf
Plastika
Ornament
Chorál
Penitenciál
Christianizácia
Miesto
Alemánia
Durínsko
Burgundsko
Bavorsko
Neustria
Austrasia
Remeš
Paríž
Orleans
Samova ríša
Ravenský exarchát
Franská ríša
Apeninský polostrov
Poitiers
Longobardia
Severná Itália
Bavorsko
Panónia
Avarská ríša
Nitrianske kniežactvo
Labe
Sasko
Čechy
Rím
Verdun
Rýn
Francúzsko
Nemecko
Porýnsko
Taliansko
Byzancia
Marmarské more
Konštantínopol
Carihrad
Severná afrika

Taliansko
Španielsko
Byzantská ríša
Balkán
Malá Ázia
Palestína
Egypt
Severné pobrežie Afriky
Pyrenejský poloostrov
Apeninský poloostrov
Perzia
Bulharsko
Ravenna
Frýgia
Trapezunt
Mandzikert
Srbsko
Dalmácia
Myriokefalon
Latiské cisárstvo
Nikajské cisárstvo
Istanbul
Arabský poloostrov
Medina
Mekka
Sýria
Mezopotámia
Irán
Arménsko
Gruzínsko
Damašk
Cyprus
Západná India
Bagdad
Jemen
Španielsko
Cordóbský kalifát
Monte Cassino
Jarrow
Veľká Británia
Lutych
Belgicko